

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

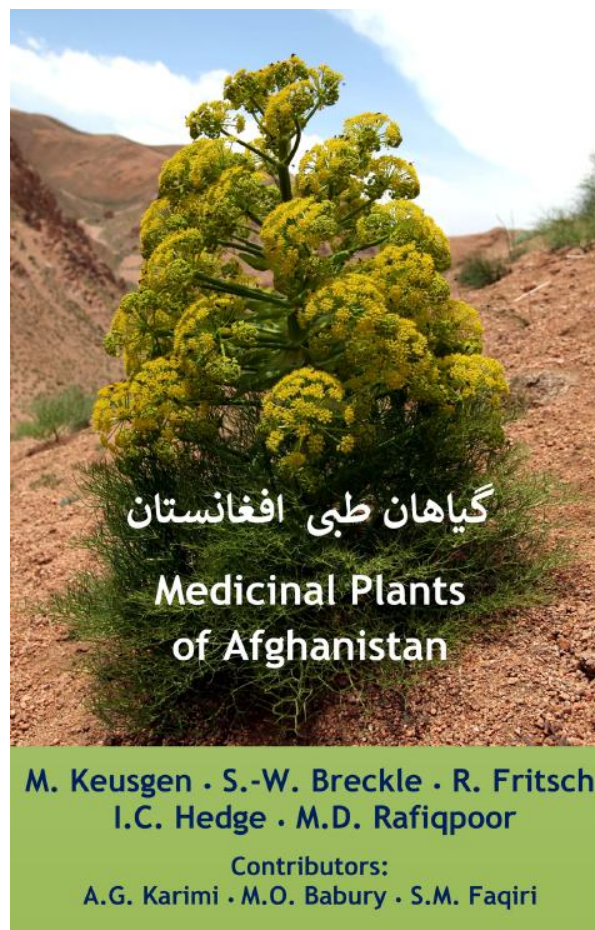
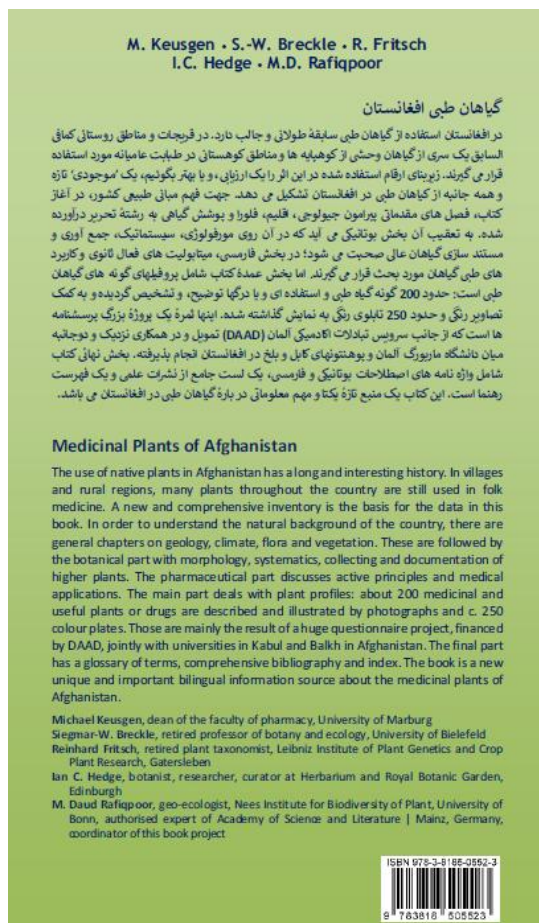
داکتر عبدالحنان روستائی

2025.06.12

معرفی یک اثر برجسته علمی در مورد گیاهان طبی افغانستان در قاموس کبیر افغانستان

کتاب حجیم "گیاهان طبی افغانستان در سال 2020 به زیور طبع آراسته شد، لکن به دلائل موجه در انترنیت نشر نگردید. اکنون بعد از بازنگری و درج اضافات به صورت دیجیتال تحت لینک ذیل در فضای مجازی قابل دسترس است:

<https://lmy.de/GTcSK>

این کتاب به قلم دانشمندان ذیل نوشته شده:

M. Keusgen
S. W. Breckle

رئیس فاکولته دواسازی پوهنتون ماربورگ، آلمان
استاد متقاعد فاکولته گیاه شناسی در دانشگاه بیلیفیلد، آلمان

د پانو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته راښکي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاډونه: دليکني د ليکنيزي بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په ځير و لولئ

متخصص متقاعد در بخش تقسیمات یا تاکسانومی گیاهان در انستیتوت لایپنیز برای ژنیتیک گیاهی و نباتات
R. Fritsch
زراعتی در گاترسلین، المان
گیاه شناس، محقق و مسؤول در مؤسسه هرباریوم و باغ گیاه شناسی سلطنتی ادینبرو، بریتانیا
I. C. Hedge
جیولوجیست و دانشمند امور محیط زیست در مؤسسه نیس برای تنوع زیستی گیاهان در پوهنتون بن و متخصص
M. D. Rafiqpoor
رسمی اکادمی علوم و ادبیات شهر ماینس و هماهنگ کننده امور تألیف این کتاب، المان

در نخستین صفحات این اثر، خانم داکتر دورتیا رویلند سکرتر جنرال مؤسسه "مبادلات خدمات اکادمیک المان" (DAAD) تحت عنوان "سفری به قلمرو شفاف بخش گیاهان افغانستان" این کتاب را به صورت جامع ارزیابی کرده و از زحمات نویسندگان و چاپ آن تقدیر نموده، می نویسد: "با استفاده از اطلاعاتی، که در این اثر موجود است پلی بین علوم طبیعی و دانش سنتی به میان می آید." او اضافه می کند: "این کتاب روابط دانش سنتی را، که از گذشته ها به ارث مانده و اینک در معرض فراموشی قرار گرفته، با علوم جدید حفظ می کند." نویسندگان این کتاب در مورد گیاهان طبی افغانستان چنین اظهار نظر کرده اند: "در رابطه با گسترش گونه های نباتی، افغانستان در نقطه تقاطع چندین شاهراه ترانسپورتی (حوزه های)، که تخمهای نباتات توسط باد از یکی به دیگری انتقال می یابد واقع گردیده، که در آن یک طیف وسیع و غنی از گیاهان طبی و داروئی پیدا می شود. باید متذکر شد، که در این کشور از هزاران گونه نباتات طبی صرف از 400 گونه آن به صورت محدود استفاده به عمل می آید.

کتاب، که اینک نقل پی دی اف آن در اختیار قرار دارد، در چهار بخش بزرگ و 18 فصل، که شامل دهها عنوان خرد و کلان می گردد، در قید 697 صفحه با زیبایی خاص در دو ستون دری و انگلیسی به رشته تحریر درآمده. در اخیر کتاب منابع عمده و فهرست مأخذ آورده شده. نویسندگان برای تدوین این کتاب از 558 اثر به زبانهای آلمانی، انگلیسی و فرانسوی استفاده کرده و به کمک آنها مطالب و مشاهدات خود را قوام بخشیده اند. لغتنامه اصطلاحات بوتانیک و فارمسی، فهرست رهنمای دری و فهرست رهنمای تکسانومیک در قسمتهای اخیر کتاب درج گردیده، که فهم و جست و جوی مطالب را آسان ساخته اند.

در بخش اول کتاب در مورد اوضاع طبیعی افغانستان و فلورا و پوشش گیاهی این کشور در 32 فصل بحث صورت گرفته. بخش دوم کتاب شامل مباحثی مانند مورفولوژی گیاهان عالی، سیستماتیک، تکسانومی، نامگذاری، جمع آوری و مستند سازی گیاهان، اجزای فعال در گیاهان طبی، استفاده طبی و کاربرد اعضای گیاهان، گیاهان طبی افغانستان - استفاده های مدرن و سنتی - می شود، که در 34 فصل مورد مذاقه قرار گرفته اند.

بخش سوم کتاب راجع به رهنما برای گیاهان طبی، پروفیلهای گیاهان طبی افغانستان و گیاهان و درگهای (مواد مخدر) وارداتی نوشته شده. در بخش چهارم کتاب منابع عمده، فهرست نشرات راجع به گیاهان طبی در افغانستان، لغتنامه و فهرست رهنما و تکسانومی مطرح شده اند. در صفحات اخیر، نویسندگان این کتاب معرفی شده اند.

در این اثر ناب علمی، دیاگرامها، نقشه ها، شیمها، چارته ها و صدها تصویر از نباتات طبی درج گردیده. این تصاویر ساحات نمو، نوع برگها، شکل گلها و انواع میوه های نباتات طبی را نشان داده، موارد استفاده آنها را بیان می کنند. به طور مثال در صفحه 458 در مورد کنجد به صورت مختصر چنین آمده:

"دری: کنجد"

تشریح: گیاه یکساله به ارتفاع 50 تا 100 سانتی متر. برگهای متقابل عریض نیزه مانند به طول 4 تا 14 سانتی متر، حاشیه ها مکمل. گلها سفید، مایل به زرد تا مایل به ارغوانی، لوله ئی، به طول 3 تا 5 سانتی متر، با چهار لوب. دانه ها نظر به انواع کشت شده به رنگهای مختلف. معمولترین نوع آن نوع سفید رنگ، اما انواع دیگر به رنگهای طلایی، قهوه ئی، مایل به سرخ، خاکستری و سیاه. دانه ها حدود 3 در 4 در 2 ملی متر و ضخامت 1 ملی متر، تخم مرغی، اندکی پهن شده، قدری باریکتر در انجام نافه. وزن دانه ها بین 20 تا 40 میلی گرام، پوستک دانه لشم و یا قبرغه دار. میوه یک کپسوله، معمولاً مویک دار، مستطیلی در مقطع و معمولاً شیاری با یک منقار کوتاه مثلثی. طول کپسول متغیر بین 2 تا 8 سانتی متر و عرض آن بین 5 الی 2 سانتی متر، شمار حفره ها متغیر بین 4 الی 12 حفره. میوه در امتداد یک پرده از بالا به پائین باز شونده. زیستگاه: تنها به شکل کشت شده در مناطقی با تابستانهای گرم.

وقت گلدهی: اواخر بهار

میتابولیتهای ثانوی: ...

اعضای قابل استفاده گیاه: ...

استفاده های سنتی و غیره: استفاده سنتی برای مواظبت جلد، تداوی زخمها و سوختگیها، برای رفع اختلالات هاضمه، مانند قبضیت و منحبث مُسهل، همچنان برای نموی موها، استفاده از دانه ها و روغن به صورت وسیع در غذاهای مختلف. روغن کنجد یکی از روغنهای گرانبه با کیفیت عالی برای پخت و پز در حرارتهای بلند بوده و یکی از اقلام صادراتی افغانستان به شمار می رود.

طبابت و فعالیتهای بیولوژیک: بر ضد اختلالات جلدی و هاضمه. ارزیابیهای میتانا لایز نشان داده، که مصرف کنجد سبب کاهش فشار خون سیستولی و دیاستولی می گردد. تحقیقات ثابت کرده اند، که روغن کنجد مارکرهای استرس اوکسیداتیف و پر اوکسیدیشن لیپید را کاهش می دهد. دانه و روغن کنجد در وجود بعضی افراد سبب بروز حساسیت می گردد."

Sesamum indicum; a: دانه های کنجد در یک رستگاه طبیعی؛ b: گیاه در مرحله شکوفایی؛ c: گل های شکفته و ناشکفته؛ d: مطلق طولانی گل؛ e: دانه ها (سایز نسبی: به متن انگلیسی در پائین مراجعه شود)
Sesamum indicum; a: Seeds in natural habitat; b: Plant at anthesis; c: Closed and opened flowers; d: Longitudinal section of flower; e: Seeds
 (Photos: a, c & d: <https://i.ipe.de/#/e>; b: Rafigoon; e: Sanjay Achi, <https://i.ipe.de/#/e>)

به همین شیوه حدود 200 گونه از نباتات طبی در این اثر شرح داده شده اند، از جمله اسفرزه، انجیر، گل گلاب، گل بابونه، بادیان، هنگ، بوی مادران، بنفشه، ترخ، ترخون، ترشک، ترنجبین، تلخک، خشخاش، خاکشیر، خناق، خنجمک، ریحان، زرشک، زرک، زعفران، زنجبیل، زوف، زیره، سرنگان (زرنگان)، سیاهدانه، شاهدانه، شرشم، شنبلیله، شیرین بویه، صرع، صمغ، عناب، کاسنی، گشنیز، گل ختمی، گل گاوزبان، مستار، ملنگان، نازبو، هیل و غیره.

برای بسیاری از گیاهان طبی افغانستان، که نامهای لاتین آنها معلوم است، هنوز اسم دری و یا پشتو وجود ندارد و یا شاید برای نویسندگان کتاب اسهای محلی این نباتات معلوم نبوده باشد.

به هر حال، باید اذعان کرد، که بررسی و ارزیابی چنین یک کتاب حجیم علمی با محتوای غنی آن در حد یک مضمون نمی گنجد و ایجاب یک رساله را می نماید. نویسندگان، این کتاب را منحصیث یک تحفه بزرگی که ارزش بسیار دارد، ارزیابی نموده و آنرا برای سیستمهای دانشگاهی کشور بسیار مفید دانسته، نقش چنین آثار را در فراهم آوری منابع علمی و کتب درسی در مؤسسات تحصیلات عالی و آنهم به زبانهای رسمی کشور مؤثر می دانند.

در پایان از نویسندگان و همه انسانهای بزرگی، که با قبول زحمات زیاد کارهای علمی و غنا بخشی را در کشور ما و برای ما کرده و می کنند، اظهار امتنان می کنم. همچنین از دوست ارجمندم داکتر رفیق پور که قلبش شب و روز برای کشورش می تپد و در نوشتن و تدوین این اثر

د پانو شمیره: له 3 تر 4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلپکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په څیر و لولئ

گرانېها زحمت زياد كشيده اند ، سپاسگزارم. كرامت داكتر رفيق پور نه تنها در اينست كه در باره مطالب مدرن علمي مستدام مي نويسند ، بلكه پيوسته كوشيده اند تا دانشمندان آلماني را براي كار هاي تحقيقاتي در افغانستان تشويق نمايند ، كه در اين مسير نيز هميشه موفق بوده اند. جا دارد كه براي اين دوست گرانمايه موفقيت هاي مزيد و عافيت بسيار آرزو نمايم.

پايان